

Dos testaments i uns capítols matrimonials de jueus de Cervera (1395)

Josep M. Llobet i Portella

Introducció

En aquest article oferim la transcripció, precedida d'alguns breus comentaris, de dos testaments i uns capítols matrimonials de jueus cerverins. Tots aquests documents notariais corresponen a l'any 1395 i es guarden al Fons Notarial (FN) de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera (AHCC).

El document número 2 té esborrades algunes lletres a causa d'una taca d'humitat. Indiquem entre claudàtors els espais que contenen aquestes grafies il·legibles i la lectura que proposem.

El document número 3 ha estat completat –les lletres o paraules afegides van entre claudàtors– a partir de dos textos que no hem transcrit: un d'ells és el de la donació de Dolcich al seu fill Adret Abram i l'altre el de la renúncia d'aquest a la donació esmentada. Tots dos textos es troben escrits en el mateix volum notarial que conté els documents que transcrivim i llur contingut resta, també, reflectit en aquest mateix document número 3.

El criteri d'edició dels textos ha estat el següent: resoldre les abreviatures, introduir els signes de puntuació i d'accentuació, i regularitzar l'ús de les majúscules. Les lletres afegides, com ja hem dit, van entre claudàtors.

El testament d'Izach Alfrangí

Segons el document número 1, Izach Alfrangí, jueu de Cervera, trobant-se malalt i tement morir, va fer testament, mitjançant el qual deixava establert que la seva esposa Aster pogués habitar durant tota la seva vida a la casa que ell posseïa al carrer del Vent del call jueu cerverí. A més, li donava els mobles de la casa. A Cidela, esposa de Samuel Adido, li deixava 5 sous. Tots els seus béns, després de la mort de la seva esposa, els heretarien llurs fills Jucef i Bonafilla a

parts iguals. En cas que aquests descendents volguessin vendre la casa, per fer-ho caldria l'autorització d'Izach de Quercí i Abram Sutllam.

El testament de Sentou Jafudà

Aquest segon testament, molt més llarg que el primer, correspon al jueu cerverí Sentou Jafudà, que era sastre. El testador —aquest es trobava sa— disposava que, després de la seva mort, la seva esposa Astruga, que seria marmessora per tal de fer complir la seva darrera voluntat, tutora i curadora de llurs fills Grandor i Bonjua, i usufructuària dels béns que restessin, distribuís 50 sous com a acte caritatiu destinat a la salvació de l'ànima del difunt i fes donació d'una quantitat d'oli per a la llàntia de l'escola dels jueus cerverins.

A més, el testador reconeixia a la seva muller el dot que li havia estat fixat en els capítols matrimonials i establia que rebés 20 sous per cada any transcorregut des de la ferma dels esmentats capítols matrimonials fins al dia de la seva mort. D'altra banda, ella seria propietària de tot el parament de la casa, amb inclusió d'una tassa i quatre culleres d'argent.

Sentou Jafudà, en el seu testament, disposava, encara, que la seva filla Goio, esposa de Vidal Daví, rebés 5 sous i dues peces de roba, i que al seu gendre, el susdit Vidal Daví, li fossin lliurats 5 florins d'or a condició que ell es fes fer una gramalla de color fosc.

Volia, també, el testador que la seva esposa Astruga disposés el matrimoni de Grandor i li establís el dot adient. Bonjua, l'altre fill, seria l'hereu univèrsal de la resta de béns.

Els capítols matrimonials d'Adret Abram i Tolrana

Mitjançant el tercer document que publiquem foren establertes les condicions del casament celebrador entre Adret Abram, fill d'Abram Adret, ja difunt, i Dolcich, i Tolrana, filla d'Abram Perfeit Adret. Tots ells eren jueus de Cervera. Aquestes condicions, bàsicament, eren les següents:

D'una banda, el pare de la núvia autoritzava el matrimoni i es comprometia a donar a la seva filla un aixovar format pels diners, la roba i els utensilis que assenyalessin Jacob Astruch, jueu de Castellfollit de Riubregós, i Samuel Sutllam i Izach de Quercí, jueus de Cervera.

D'altra banda, el nuvi acceptava el casament i feia donació a la seva futura muller, com a escrieix, d'aquella quantitat de diners que fixessin les tres persones anteriorment esmentades.

A continuació, en el document, es fa referència a altres assumptes. Entre ells, a la donació que Dolcich havia de fer a favor del seu fill Adret Abram, donació a la qual, posteriorment, aquest últim renunciaria.

Textos documentals

I

1395, maig, 17. Cervera

Testament d'Izach Alfrangí, jueu de Cervera

AHCC, FN, Cervera, 7, Pere Cortès, Diversos, 1380-1395, f. 35.

Quoniam nullus in carne positus, etc. Ideo ego Izach Alfrangí, iudeus Cerverie, detentus infirmitate, timens mori, meum facio testamentum in quo dimitto Aster, uxori mee, statim in omni eius vita in hospitio meo quod habeo in callo iudahico vocato carrer del Vent ita quod in omni vita sua non posit eici a dicto hospitio aliqua ratione. Item dimitto dicte Azter, uxori mee, omnia hastilia domus. Item dimitto Cidela, uxori Samuel Adido, iudei Toletani,¹ quinque solidos pro parte, etc., et ipsam facio heredem. Omnia alia bona mea post obitum dicte Azter dimitto Juseff Alfrangí, filio meo, et Bonafylla, filie mee, et ipsos michi heredem facio equis partibus. Et, si forte dicti filii mei voluerint vendere hospitium, quod non posse facere sine licentia et consilio Izach de Quercí et Abram Zutllam.

XVII madii.

Testes Izach de Quercí, Abram Zutllam, Bonjua Jacobí, Biona Zutllam, Adret Abram, Abram Moro, Mossé Aveibilí.

1. La lectura «Toletani» és dubtosa.

II

1395, maig, 19. Cervera

Testament de Sentou Jafudà, jueu sastre de Cervera

AHCC, FN, Cervera, 7, Pere Cortès, Diversos, 1380-1395, f. 33.

In Dei nomine. Amen. Noverint universi quod cum nullus in carne positus mortis periculum evadere possit et omnia mundana transitoria sunt vel ut umbra et quod scripta comititur permanet in eternum. Idcirco ego Sentou² Jafudà, iudeus sartor Cervarie, sanus existens et in meo pleno sensu et memoria integra atque loquela perfecta, perfruens ea, meum facio et scribi mando testamentum et omnium bonorum meorum ordinationem ut in ordinata valeant aliquantus reperiri. Inprimis autem accipio pro salute et remedio anime mee quinquaginta solidos, quos volo distribui per uxorem meam et manumisorem infra scriptam amore Dei prout sibi videbitur. Item eligo manumisorem meam Astrugam, uxorem meam, cui rogando percipio et plenam ei confero potestatem dividendi et distribuendi bona mea prout in hoc meo testamento scriptum invenerunt ac etiam ordinatum. Insuper de aliis bonis meis dimitto pro elemosina mediam duodenam olei,³ que detur ad deserviendum lampadibus scholarum iudeorum dicte [ville]. Deinde dimitto tutricem et curatricem filiorum meorum, videlicet Grandor et Bonjuhe, fili[orum] meorum, Astrugam, uxorem meam, que ipsos et utrumque ipsorum et bona eorum regat et aministret prout melius p[os]it et sibi videbitur faciendum et quod non teneatur reddere conpotum ipsis nec alicui ipsorum nec etiam alteri cuilibet persone, immo credatur eidem solo impliciti eius verbo, sine pena, testibus et iuramento, quocumque iure ebrahico vel romano aut constitutioni[bus] Cathalonie in contrarium editis obsistentibus nullo modo. Item recognosco dicte Astruge, uxori mee, totam suam dotem prout in instrumentis nuptialibus inter me et ipsam factis, vocatis in ebrahico cazubba, continetur. Et etiam dimitto eidem uxori mee pro quolibet anno a die qua dicta instrumenta vocata cazubba fuerunt firmata inter me et ipsam usque ad diem obitus mei viginti solidos, et ulterius omnes suas vestes, ligaduras et iocalia. Dimitto etiam dicte uxori mee omnia paramenta domus mee, punta, pannos lecti, la[ni?]tiamina, vanuas et lodices, mapas et manutergia et tovyloles et alia utensilia domus et alios arnès d'aram, de coure e de fere e de leutó et unam

2. Sobre Sentou dues ratlletes inclinades per indicar la ferma per part d'aquest.

3. Sembla que hi falta el nom de la mesura.

taceam argenti rotundam et IIII cuyleres argenti. Dimito etiam dictam Astrugam, uxorem meam, dominam et potentem et usufructuariam in omnibus bonis meis et quod nulli teneatur reddere conpotum seu rationem, ali[quo] iure civili vel canonico, romano vel ebrahico, aut constitutionibus Cathalonie in contrarium editis nullo modo obsistentibus et etiam quod non teneatur facere inventarium aliquod de bonis meis nec ad faci[endum] eamdem cogi posit, de iure vel de facto, tam nomine tutoria [et] curatorio qui super quam domina et usufructuaria, aut etiam s[ecundum] constitutionem Perpiniiani aut alio aliquo modo. Item dimito Goio, filie mee, uxori Vitalis Daví, ultra ea que sibi dedi in dotem tempore nubtiarum cum dicto Vitali, quinque solidos Barchinonenses pro parte hereditate et legitima et suplemento et alio iure sibi pertinenti in bonis meis, tam de iure romano quam ebrahico [...] quinque solidos ipsam filiam meam michi heredem facio. Item dimito dicte filie m[ee, a bonis?] luendis dicte uxoris mee, unum mantell de cadins et unum superumeral, quod sibi magis placuerit, quos sibi dari volo per dictam uxorem meam in continenti post obitum mei. Item dimito dicto Vitali Daví, genero meo, quinque florenos auri Aragonie pro una gramàsia livida, quam induat percolens pro morte mea, et, si ipsam induere noluerit, quod careat legato predicto. Item volo quod dicta uxor mea teneatur maritare et matrimonio collocare Grandor, filiam meam, cum illo iudeo quod eidem uxori mee magis placuerit et bone sibi visum fuerit faciendum et quod constituat sibi in dotem de bonis heredis mei inffra scripti illam peccunie quantitatem quam sibi videbitur. Et, in hiis que dicta uxor mea eidem Grandor in dotem constituet, dictam Grandor, filiam meam, michi heredem facio et instituo. Et, si forte dicta Grandor obierit sine filiis legitimis, id quod dicta uxor mea eidem Grandor in dotem constituet revertatur heredi meo inffra scripto. Omnia alia bona mea, mobilia et immobilia, iura, credita et debita, habita et habenda, dimito Bonjua, filio meo, et ipsum Bonjua, filium meum, michi heredem facio et instituo universalem. Et, si forte dictus Bonjua, filius meus, decesserit sine filiis legitimis, quod dicta hereditas a bona mea revertantur dicte Astruge, uxori mee, et eo tantum dictam Astrugam, uxorem meam, michi heredem facio universalem et dicto filio meo substituo. Et quod habeat dictam hereditatem ad omnes suas voluntates ita quod aliquis aliqua ratione non posit sibi aliquam questionem facere vel intemptare aliqua ratione. Et tantum vero quo Deo placeret quod ego in vita mea collocarem matrimonio Grandor, filiam meam, eo casu dimito sibi, ultra dotem quam sibi constiturus vel daturus sum, quinque solidos pro parte hereditate et legitima et alio iure sibi pertinenti in bonis meis et eo tantum in ipsis quinque solidis ipsam michi heredem facio. Hoc volo esse meum ultimum testamentum et ultima voluntas mea, quam volo valere iure testamenti et, si non valet iure testamenti, volo saltim va-

lere iure codicillorum vel epistole aut alterius ultime voluntatis. Ffactum est hoc Cervarie, XIX die madii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto. Sig+num Sentou Jafudà, testatoris predicti, qui hoc meum testamentum facio, firmo et concedo testesque firmare rogo [*espai en blanc*].

Testes vocati et rogati predictum testatorem sunt Abram Zutllam, Izach Fferer, iudei Cervarie, Astruch Bonafeu, Bonjua Cresques, iudei Sante Columbe de Queralto, [...] Astruch Daví, iudeus Balagarii, Samuell Sutllam et Izach Samarell, iudei Cervarie.

III

1395, juny, 23. Cervera

Capítols matrimonials d'Adret Abram i Tolrana, jueus de Cervera

AHCC, FN, Cervera, 7, Pere Cortès, Diversos, 1380-1395, plec solter.

En nom de Déu sie. Amén.

Matremoni és stat pactat e convengut entre Adret⁴ Abram, fiyll quondam d'en Abram Adret, juheu de Cervera, de voluntat de la dona na Dolcich, mare sua, de una part, e Abram⁵ Perfeit Adret [,juheu de Cervera], per nom de Tolrana, fiylla sua, de la altra, sots forma e manera els capítols dejús scrits contenguda.

Primerament que'l dit Abram Perfeit Adret done al dit Adret la dita Tolrana, fiylla sua, en muyller e ara en temps de núbcies lurs promet dar a la dita fiylla sua en exovar e ab ella al dit Adret aitanta quantitat de diners, robes e areaments que en Jacob Astruch [,juheu de Castellollit], Samuell Sutllam e Izach de Quercí [,juheus de Cervera,] diran e arbitran pagador per aquells termes que ells diran, lo qual exovar abduy ensemps tingem e poseesquen mentre ensemps viuran e après obit lur sie stat dels infans que del dit Adret en la dita Tolrana seran engenrats e de ela nats si a ella sobreviuran, sinó lo dit exovar al dit donador torn, segons que per los prohòmens damunt dits serà arbitrat e acordat.

E lo dit Adret Abram, de voluntat e consentiment de na Dolcich, muyller d'en Abram Adret, pare e mare seu, pren la dita Tolrana en muyller e si matex a

4. Sobre Adret dues ratlletes inclinades per indicar la ferma per part d'aquest.

5. Sobre Abram dues ratlletes inclinades per indicar la ferma per part d'aquest.

ell[a] done en leall marit e ara en temps de núbcies lurs fa a la dita Tolrana crex o spoli o donació per núbcies d'augment quantitat com los dits prohòmens diran, la qual ab lo dit exovar li salve e asigne sobre tots sos béns mobles e siens, on que sien, aguts e avedós, etc.

Item prometen les dites parts e cascuna d'aqueles que conpliran lo dit matremoni a aquell temps que los dits prohòmens diran e a zo se obligen les parts a pena de M solidos guanyadós la meytat a la part obedient e l'altra al batlle de Cervera, però que lo batlle no y podrà res aver ne en res entrametre sens requesta de la part obedient.

E com la dona na Dolcich,⁶ muyller d'en Abram Adret quondam, ara tingge los béns del dit marit seu obligats per son exovar ben en VI milia solidos, més o menys, e si ella se pagant entegrament lo dit Adret no aurie que viure, per zo fo enprès que d'aitanta quantitat com la dita Dolcich ha sobre los béns de son marit aie e romangue a la dita Dolcih quitis duo milia solidos, pagadós a conexenza dels dits prohòmens, del romanent farà donació e loch e cesió al dit Adret Abram, fiyll seu, a conexenza dels dits prohòmens, la qual donació lo dit Adret accepte, e que'l dit Adret fa evicció a la dita mare sua que's parará a tots deutes e obligacions que los béns d'en Abram e de la dita Dolcich ab ella ensemps sien obligats.

E d'altra part la dita Dolcich⁷ e lo dit Adret⁸ confesen tenir en coma[n]da d'en Samuell Sutllam L lliures, les quals prometen de tornar com requests seran e a zo obligen lurs béns.

E lo dit Abram⁹ Perfeit Adret confese tenir en coma[n]da d'en Samuell Sutllam e d'en Izach de Quercí L lliures, les quals promet de pagar com requests seran.

Item és enprès que la dona na Dolcich e lo dit fiyll seu e sa muyller estigen tots ensemps e que Bo[n]jua Astruch, fiyll de la dita Dolcich, sie provehit dels béns del dit Adret e, si per aventura no's avenien que no pogesen ensemps habitar, que'l dit Adret aia a donar a la dita Dolcich per provisió del dit Bonjuet quatre migeres de forment cascun any; lo sobrepús de sa provisió del dit Bo[n]juet li aia a fer la dita na Dolcich.

XXIII iuni, anno XC V^o.¹⁰

Testes huius rey sunt Biona Sutllam e Juceff Aveybilí, iudei Cervarie.

6. Sobre Dolcich dues ratlletes inclinades per indicar la ferma per part d'aquesta.

7. Sobre Dolcich dues ratlletes inclinades per indicar la ferma per part d'aquesta.

8. Sobre Adret dues ratlletes inclinades per indicar la ferma per part d'aquest.

9. Sobre Abram dues ratlletes per indicar la ferma per part d'aquest.

10. Al manuscrit «IIIIo».

[*Al final dels capítols, el notari afegí el text següent:*]

Die tertia mensis septembris, anno a nativitate Domini M^o CCC XC quinto.

Adret Abram, atendens quod tempore quod ego contraxi matrimonium per¹¹ verba de futuro cum Tolrana, filia Abrae Adret, vos Dolcich, mater mea, ad hoc ut ego haberem unde viverem fecise michi donationem de iure vobis pertinenti in bonis Abrae Adret, viri vestri, patris mei, ratione dotis et sponsalicii et aliorum iurum vobis pertinentium in bonis dicti Abrae Adret, exceptis duobus mille solidis, etc., nunc restituo vobis dictam donationem in eo punto in quo erat antequam donaret sibi.

Testes Abram [Perfeit] Adret [, iudeus Cervarie,] et Vitalis Fferrer [, iudeus Perpiniani].

Nòmina dels jueus esmentats als textos documentals

Abram Adret, de Cervera
 Abram Moro
 Abram Perfeit Adret, de Cervera
 Abram Sutllam, de Cervera
 Adret Abram, de Cervera
 Aster, esposa d'Izach Alfrangí
 Astruch Bonafeu, de Santa Coloma de Queralt
 Astruch Daví, de Balaguer
 Astruga, esposa de Sentou Jafudà
 Biona Sutllam, de Cervera
 Bonafilla, filla d'Izach Alfrangí
 Bonjua Astruch, de Cervera
 Bonjua Cresques, de Santa Coloma de Queralt
 Bonjua Jacobí
 Bonjua Jafudà, de Cervera
 Cidela, esposa de Samuel Adido
 Dolcich, vídua d'Abram Adret
 Goio, esposa de Vidal Daví
 Grandor, filla de Sentou Jafudà
 Izach Alfrangí, de Cervera
 Izach de Quercí, de Cervera

11. Al manuscrit, «de».

Izach Ferrer, de Cervera
Izach Samarell, de Cervera
Jacob Astruch, de Castellfollit de Riubregós
Jucef Alfrangí, de Cervera
Jucef Aveibilí, de Cervera
Mossé Aveibilí
Samuel Adido, de Toledo?
Samuel Sutllam, de Cervera
Sentou Jafudà, de Cervera
Tolrana, filla d'Abram Perfeit Adret
Vidal Daví
Vidal Ferrer, de Perpinyà